

Dynamiek van sociaal werk en gemeentelijk beleid

Extra opdrachten

Toby Witte

Tweede, herziene druk

uitgeverij | C
coutinho

bussum 2019

Deze **Extra opdrachten** horen bij de tweede, herziene druk van *Dynamiek van sociaal werk en gemeentelijk beleid* van Toby Witte.

© 2016/2019 Uitgeverij Coutinho bv

Alle rechten voorbehouden.

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen, of op enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van reprografische verveelvoudigingen uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikel 16 h Auteurswet 1912 dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoedingen te voldoen aan Stichting Reprorecht (Postbus 3051, 2130 KB Hoofddorp, www.reprorecht.nl). Voor het overnemen van (een) gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16h Auteurswet 1912) kan men zich wenden tot Stichting PRO (Stichting Publicatie- en Reproductierechten Organisatie, Postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.stichting-pro.nl).

Eerste druk 2016

Tweede, herziene druk 2019

Uitgeverij Coutinho

Postbus 333

1400 AH Bussum

info@coutinho.nl

www.coutinho.nl

Noot van de uitgever

Wij hebben alle moeite gedaan om rechthebbenden van copyright te achterhalen. Personen of instanties die aanspraak maken op bepaalde rechten, wordt vriendelijk verzocht contact op te nemen met de uitgever.

ISBN 978 90 469 0687 3

NUR 752

Hoofdstuk 1

Waarin onderscheidt een verzorgingsmaatschappij zich van een verzorgingsstaat? Geef een praktijkvoorbeeld waarin het onderscheid tussen een verzorgingsmaatschappij en een verzorgingsstaat het verschil maakt. Welke rol speelt de centrale overheid (de staat) in een verzorgingsmaatschappij en welke in een verzorgingsstaat?

Hoofdstuk 2

Tussen 1945 en nu zijn de kenmerken van het werk van de sociaal professional veranderd. Dat geldt ook voor de relatie tussen de professional en de burger/cliënt. Ook de context waarin de sociaal professional functioneert, is in de loop van de tijd aan wijzigingen onderhevig geweest. In het onderstaande schema dat ontleend is aan de boeken van Jos van der Lans, *Ontregelen – Herovering van de werkvloer* (2008) en *Eropaf! De nieuwe start van het sociaal werk* (2010), staan schematisch de belangrijkste veranderingen en verschuivingen in het werk van de sociaal professional. Vergelijk deze veranderingen en verschuivingen – het onderstaande schema – met de genoemde maatschappelijke veranderingen in paragraaf 2.1 en paragraaf 2.2 in het leerboek. Als je nu naar de inhoud van het werk van de huidige sociaal professional kijkt, wat is er dan wel of niet veranderd? Is het sociaal werk wezenlijk veranderd ten opzichte van het verleden? Interview eventueel een sociaal professional die al enige decennia meedraait in het vak of met pensioen is.

Fase	Tijdperk van	Kenmerken	Betrekking professional-burgers
1945-1965	Wederopbouw	Bevoogding	Erbovenop zitten
1965-1985	Emancipatie	Identificatie	Ernaast staan
1985-2002	No-nonsense / markt	Distantie	Ervandaan (op een afstand)
2002-heden	Herontdekking van leefwereld van burgers	Betrokken professionaliteit	Eropaf gaan

Hoofdstuk 3

- In het tijdschrift *Zorg+Welzijn* (juni 2015) zegt de hoogste ambtenaar (de secretaris-generaal) van het Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS) en oud-gemeentesecretaris van Amsterdam, Erik Gerritsen, dat de kwaliteit van professionals beter moet. Lees dit artikel [hier](#). Noteer welke argumenten hij aandraagt en hoe zijns inziens de kwaliteit van professionals moet worden verbeterd. Vergelijk zijn visie met het beschrevene in de paragrafen 3.2. en 3.3. Wat zijn je bevindingen en ben je het ermee eens of niet, waarom?
- In paragraaf 3.3 wordt een andere rolopvatting van sociaal professionals en ambtenaren (overheid) beschreven en bepleit. In de weerbarstige praktijk van alledag stuit

dit 'ideaalplaatje' op de nodige bezwaren. Welke bezwaren kun je aanvoeren tegen de bepleite ontwikkeling? Voer over de wenselijkheid hiervan een discussie met elkaar.

Hoofdstuk 4

Bekijk op www.vng.nl welke dienstverlening de VNG gemeenten naast de Gemeentelijke Monitor Sociaal Domein (GMSD) nog meer levert op het terrein van zorg, welzijn, jeugd en arbeid. Maak hiervan een korte samenvatting. Is deze informatie ook van belang en interessant voor welzijnszorgorganisaties en hun sociaal professionals? Waarom wel of niet?

Hoofdstuk 5

- Zoek op internet naar twee actuele college- of coalitieprogramma's van gemeenten. Zet de belangrijkste speerpunten en prioriteiten uit deze twee programma's naast elkaar. Wat zijn de (eventuele) verschillen en overeenkomsten? Wat bieden deze programma's qua beleid op het terrein van zorg, welzijn, jeugd, enzovoort?
- Hierna staat een aantal beweringen over de rol, functie en werking van het gemeentebestuur. Geef aan of de bewering *goed* of *fout* is. Wanneer ze fout is, leg dan kort uit waarom.

Bewering	Goed	Fout
Het aantal gemeenten in Nederland is afgenomen naar circa 400 gemeenten.	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
Gemeenten hebben autonome taken. Autonomie houdt in dat gemeenten altijd hun eigen zaken mogen regelen en beleid mogen bepalen.	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
Gemeenten zijn vrij in het inrichten van hun eigen organisatie.	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
Aan het hoofd van de gemeente staat het College van Burgemeester en Wethouders (B&W) als dagelijks bestuur.	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
De gemeenteraad wordt om de vier jaar gekozen door alle bewoners van achttien jaar en ouder binnen de gemeente.	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
De gemeenteraad heeft primair een controlerende taak.	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
De gemeente kent naast de gemeenteraad veelal ook raadscommissies. Daar mogen niet-gekozen burgerleden deel van uitmaken.	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>

Bewering	Goed	Fout
De gemeentesecretaris en de griffiers zijn de belangrijkste (ondersteunende) ambtenaren voor de gemeenteraad.	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
Wethouders worden uit en door de gemeenteraad gekozen.	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
Nederlandse gemeenten kennen globaal genomen drie vormen van colleges van B&W: afspiegelingscolleges, programcolleges en minderheidscolleges.	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
De burgemeester is formeel voorzitter van het college van B&W en de gemeenteraad.	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
Decentralisatie vergroot de zeggenschap van de gemeenten.	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>

Hoofdstuk 6

- Download [hier](#) het eindrapport van de Rekenkamer West-Brabant: Evaluatie Wijkhuizen en Sociaal Beleid Gemeente Roosendaal (2007). Neem het rapport door en geef op basis van de conclusies in het rapport het oordeel weer van de Rekenkamer over het gevoerde sociaal beleid. Zoek op de website van de gemeente Roosendaal op wat de reactie was van het college van B&W en de gemeenteraad op het Rekenkamerrapport. Is het gemeentebestuur het ermee eens of oneens? Welke conclusies neemt het gemeentebestuur over van de Rekenkamer?
- Download [hier](#) de bevindingen van de Rekenkamer Amsterdam over het onderzoek Transformatie zorg voor de jeugd Amsterdam (2015). Wat zijn de belangrijkste bevindingen van de Rekenkamer Amsterdam over het gevoerde beleid in de gemeente Amsterdam? Het rapport is in 2015 verschenen; inmiddels zijn we een aantal jaren verder. Probeer na te gaan welke verbeteringen de gemeente Amsterdam sindsdien heeft ingevoerd.
- Zoek op wat wordt verstaan onder ‘interactieve beleidsvorming’ en geef hiervan een voorbeeld binnen het sociale domein. In hoeverre wordt de inwoner hierbij betrokken?
- Bekijk [hier](#) (eventueel met elkaar) de kritische televisiedocumentaire *De Tegenprestatie* (NPO2, 19 oktober 2015) over de uitvoering van de tegenprestatie in de gemeente Rotterdam. Bespreek na het bekijken van de documentaire of het beleidsdoel (de intentie) van de gemeente Rotterdam is geslaagd. Beoordeel ook de professionaliteit van de uitvoerende ambtenaar.
- Het uitvoeren (implementeren) van beleid brengt allerlei risico’s met zich mee voor uitvoerende instellingen en organisaties. Maak op basis van paragraaf 6.2 een checklist van risico’s waar een uitvoerende welzijnszorginstelling tegenaan kan lopen

bij het implementeren van beleid, bijvoorbeeld de invoering van en deelname aan sociale wijkteams. Neem vervolgens een interview bij een zorg- of welzijnsinstelling af dat zich richt op de beantwoording van de vraag hoe die instelling in de praktijk omgaat met de genoemde risico's in je checklist.

Bij het identificeren van risico's bij de uitvoering van beleid gaat het erom een beeld te krijgen van wat de eventuele kansen op gevaren zijn die de uitvoering kunnen gaan belemmeren. Het identificeren van zulke mogelijke gevaren gebeurt vanuit risicobrillen:

- 1 financiële risico's voor de uitvoerende organisatie/instelling;
- 2 juridische risico's voor de uitvoerende organisatie/instelling;
- 3 ICT-/ informatierisico's voor de uitvoerende organisatie/instelling;
- 4 organisatorische risico's voor de uitvoerende organisatie/instelling;
- 5 samenwerkings- / inkooprisico's voor de uitvoerende organisatie/instelling;
- 6 inhoudelijke risico's voor de uitvoerende organisatie/instelling;
- 7 imagorisico's voor de uitvoerende organisatie/instelling.

Hoofdstuk 7

- In paragraaf 7.1 (regie en sturing) hebben we gelezen dat regisseren van (sociaal) beleid behoorlijk complex kan zijn. Regisseren wordt omschreven als 'de kunst van het verleiden'. De opvattingen over wat regie is en wat het zou moeten inhouden, wie moet regisseren (de gemeente of een andere instelling) lopen uiteen. Bij de een staat regie gelijk aan faciliteren, bij de ander aan coördineren of het geven van aanwijzingen (sturing van bovenaf), terwijl regie in de participatiesamenleving eigenlijk samenwerking impliceert tussen gemeente, welzijnszorgorganisaties, jeugdinstellingen en bewoners. Kun je uit de praktijk of je eigen ervaring een voorbeeld van geven (denk aan sociale wijkteams) van verschillende manieren van regievoeren?
- Er worden in paragraaf 7.1 drie sturingsmodellen onderscheiden. Wat is naar jouw mening in het kader van de transformatie van het sociale domein het meest ideale (toepasbare) model? Motiveer je antwoord en betrek daarin ook *ongetemde sociale problemen* en *getemde sociale problemen*.
- Socioloog Boutellier (2015) geeft voor het improviseren in onze huidige maatschappij een aantal principes. Bijvoorbeeld het werken met *thema's en principes* in plaats van met strakke beleidskaders. Het momentum bepalen, oftewel de *timing*, kan soms belangrijker zijn dan planning, omdat in de sociale praktijk incidenten een rol spelen. Bij improviseren draait het om denken in *kansen* in plaats van problemen; om het *creëren van duidelijkheid en wederkerigheid* door betrouwbaarheid en betekenisvolle communicatie (informatie-uitwisseling) en om het *durven experimenteren*. Ben jij het vanuit je eigen professionaliteit en ervaring eens met de hier aangehaalde improvisatieprincipes van Boutellier? In hoeverre zijn deze principes herkenbaar en werkbaar in de werkzaamheden van de sociaal professional?

Hoofdstuk 8

- *Bij het discussiethema 'Outreachinge stuurkracht en dilemma's in de praktijk':* Wat had de sociale dienst anders kunnen doen in de casus 'Project jonge moeders'? Wat hadden de welzijnsorganisaties kunnen doen om het project te redden? Waar heeft het in belangrijke mate aan ontbroken bij beide partijen?
- *Bij het discussiethema 'Doe-democratie: de kunst van het loslaten':* Hoe verhouden de zeven kerncompetenties en genoemde kwaliteiten waarover sociaal professionals zouden moeten beschikken om burgerbetrokkenheid en het zelforganiserend vermogen van bewoners te stimuleren (waaronder commerciële expertise) zich tot 'het loslaten' en overlaten aan burgers?
- *Bij het discussiethema: 'Aanbesteding en inkoop van zorg en welzijn: opdrachtgever en opdrachtnemer':* Maak aan de hand van het onderstaande sociaal bestek een offerte voor een project dat jij als sociaal professional (bijvoorbeeld als zzp'er) wilt indienen.

Doelstelling

Door (vroeg)signalering voorkomen dat problemen op alle leefdomeneinen ontstaan of verergeren.

Probleem/opgave

(Vroeg)signalering kan voorkomen dat problemen ontstaan of verergeren en werkt bovendien kostenbesparend. Door problemen in een vroegtijdig stadium te onderkennen (huisbezoek is een bewezen methodiek) kan een oplossing (nog) binnen het wijknetwerk worden gevonden. Bijvoorbeeld bij eenzaamheid, zelfstandig blijven wonen, (dreigende) overbelasting of het uitvallen van mantelzorgers, gezinsproblematiek, verslechtering of verbetering van iemands persoonlijke situatie, gezondheidsrisico's (psychische/mentale veerkracht, (beginnende) dementie, fysieke klachten). Een kleine groep beperkt zelfredzame personen heeft voor langere tijd (langer dan zes maanden) of voor altijd iemand nodig die hen in de gaten houdt om terugval (ernstige verslavings- of (O)GGZ-problematiek) te voorkomen. Het is nodig en wenselijk deze groep bewoners in de wijk te ondersteunen, en niet altijd in combinatie met een Wmo-arrangement. De inzet op (vroeg)signalering vraagt om een actieve rol van het welzijnswerk en het wijknetwerk. Bijvoorbeeld door de waakvlamfunctie, zodat terugval snel wordt herkend en actieve ondersteuning ingezet kan worden of kan worden doorverwezen naar de tweede lijn.

Gewenst maatschappelijk effect

Meer bewoners zijn als gevolg van (vroeg)signalering tijdig door het wijknetwerk ondersteund en daardoor zelfredzamer geworden. Bewoners die uitstromen uit een Wmo-arrangement zijn in staat zonder verdere tweedelijnssteuning zelfstandig te functioneren in de samenleving. Het aantal huisuitzettingen daalt, ouderen blijven langer thuis wonen, er is minder ervaren eenzaamheid, het aantal sociaal geïsoleerde bewoners neemt af, bewoners zijn vitaler en hebben een gezonde(re) leefstijl. Het aantal verwijzingen naar de maatschappelijke opvang of (O)GGZ-klinieken daalt.

Beleidsdoelstelling

Door (vroeg)signalering worden zo veel mogelijk hulp- en ondersteuningsvragen binnen het wijknetwerk opgelost, waardoor het aantal doorverwijzingen naar het wijkteam en de instroom naar Wmo-arrangementen en jeugdhulp wordt beperkt. Schulden zijn vaak een symptoom van multiproblematiek. Bij een financiële hulpvraag is de brede vraagverkenning om meer zicht te krijgen op onderliggende problematiek noodzakelijk om het verder oplopen van schulden/nieuwe schulden in de toekomst te voorkomen.

Doelgroep

Alle bewoners met nadruk op de leeftijd 18-23 jaar.

Door aanbieder te behalen/te realiseren:

- 1 minimaal 150 vrijwilligers zijn getraind in (vroeg)signalering/huisbezoek (inclusief herkennen van dementie);
- 2 minimaal 1.500 huisbezoeken zijn uitgevoerd in het kader van (vroeg)signalering (door vrijwilligers en/of professionals);
- 3 Alle 75+'ers die zelfstandig wonen zijn één keer per jaar bezocht. Aandachtspunt hierbij is ook informeren over veiligheid in huis.

Resultaatindicatoren

- 1 aantal doorverwijzingen naar het wijknetwerk;
- 2 aantal doorverwijzingen naar het wijkteam;
- 3 aantal verwijzingen van (zorg)aanbieders die Wmo-arrangementen en jeugdhulp uitvoeren naar de aanbieder;
- 4 aantal getrainde vrijwilligers;
- 5 aantal huisbezoeken.

- Beoordeel vervolgens in een groepje elkaars offerte. Bespreek de resultaten met elkaar: Wat is goed aan de offertes? Wat had beter gekund?
- *Bij de discussiethema's 'Politisering van het sociaal werk' en 'Verambtelijking van het sociaal werk':* Participatie, preventie en cohesie zijn bouwstenen van de sociale basis. Wat bedoelen gemeenten en inwoners met deze termen in het kader van burgerinitiatieven en actief burgerschap? Zien gemeenten naar jouw mening het perspectief van inwoners wel?
- Beleid is vaak geformuleerd in termen van 'wat' gemeenten willen bereiken, maar niet 'hoe' dat bereikt zou moeten worden. Hoe zorgen gemeenten ervoor dat hun sociale beleidsidealen worden uitgevoerd zoals zij dat hebben bedacht?
- Een gemeente die dicht bij de sociaal professional staat, is dat mogelijk? Hoe groot is de invloed van het gemeentelijke beleid op de uitvoering van de sociaal professional? En hoe kan de sociaal professional het gemeentelijk beleid beïnvloeden?